

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 62 (1977)
Heft: 9

Artikel: Formaziun e sentupada a Domat : In model per la scolaziun da giuvenils e carschi?
Autor: Spescha, Hendri
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-882278>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 02.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Formaziun e sentupada a Domat

In model per la scolaziun da giuvenils e carschi?

da Hendri Spescha

Fuormas tradiziunalas

En ina fuorma u l'otra ha bein la gronda part da nossas vischnauncas gia adina fatg scolaziun e formaziun da giuvenils e carschi. Schi snueivel novs ei il postulat dalla «educaziun permanenta» sco ei para buc. Quei va-la era per la vischnaunca da Domat. Quei ch'ins sa seregurdar han diversas uniuns organisau da temps en temps referats e reuniuns. Guida ed iniziativa ei senza dubi vegnida dalla Basalgia, ni meglier detg dils plevons. La realisaziun ei stada els mauns dad uniuns purtadas dalla basalgia, sco per exempel congregaziun, cumpignia da mats, uniun catolica da dun-nauns, uniun catolica dad umens ed organisaziuns da giuvenils. Sentelli che quella fuorma tradiziunala serestrenscheva sin referats sporadics. Quei che muncava oravontut era ina concepziun consequenta e lu la continuitad. E tuttina stuein nus constatar e renconuscher che las uniuns numnadas han procurau el decours dils decennis vargai ina gronda purschida da referats e tschadilà era da cuors valeivels per giuvenils e carschi.

En quei connex astg'ins era far menziun engrazievla dalla lavur ch'ei vegnida e vegn prestada dallas schinumnadas uniuns culturalas, nos chors, musica e musica da giuvenils, schumbraders, uniun da costums, uniun da teater e. a. che fan entras lur activitad specifica era formaziun da carschi el pli vast senn dil plaid.

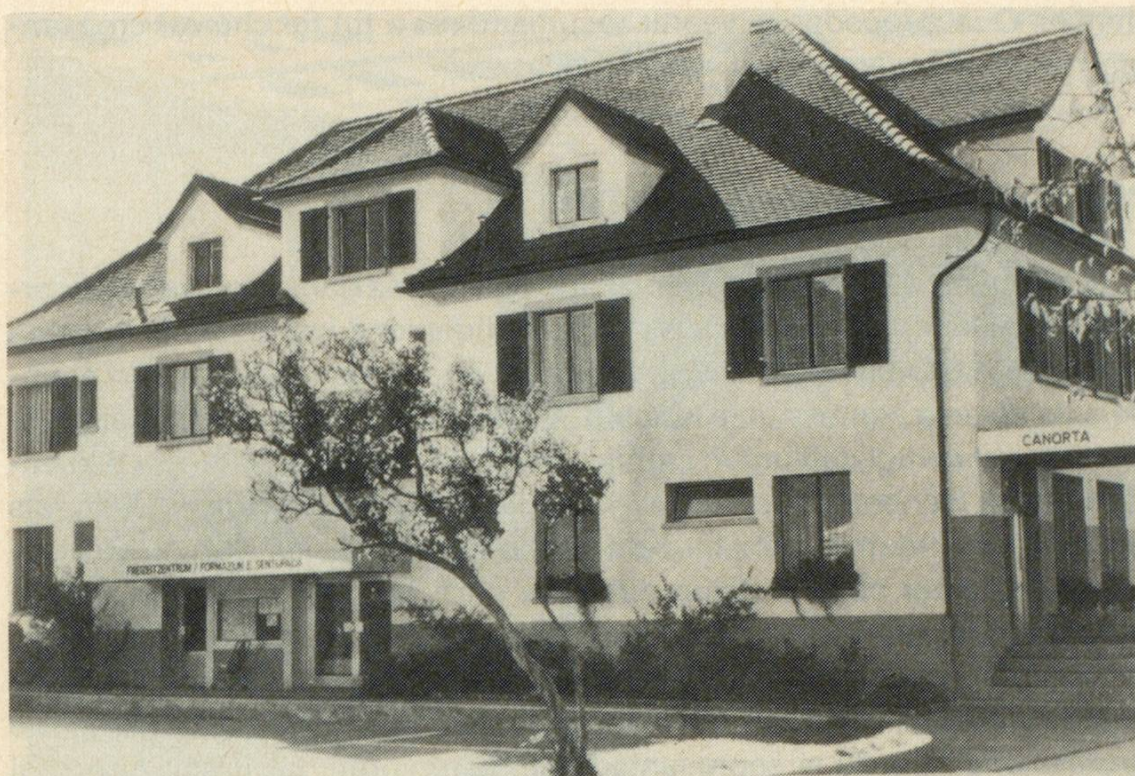
Atgna canorta sco premissa

Il grond problem dalla scolaziun da carschi ella fuorma menziunada ei adina staus quel dallas localitads. La munconza d'ina canorta stabla, da locals adattai ed a disposiziun permanenta ha frenau bein biaras iniziativas ed emprovas e tschuncau igl anim. La dependenza da localitads privatas, il bia salas d'ustria, che han sco ins sa da survir a bia patrums, impedescha ina concepziun e planisaziun a liunga vesta. Il resultat da quei fatg ei staus resignaziun e reducziun continuada dalla purschida.

Igl ei capeivel che personas engaschadas e promptas han adina puspei presentau alla vischnaunca politica il postulat da baghegiar ina sala da teater adattada era per autras occurrenz. Il postulat ch'ei realisau en in grond diember da vischnauncas, surtut en Surselva, ha malaveta buca anflau sinzur a Domat. Aschia ei lu la pleiv catolica sedecidida da realisar il postulat. Ella ha acquistau in pli grond baghetg gia existent e baghegiu ora quel conform als basegns specifics dalla scolaziun da carschi e giuvenils. Il principi fundamental dalla concepziun da baghetg ei staus quel dalla simultanidad dallas occurrenz. Ils interess dils singuls e dallas singulas gruppas ein sco ins sa fetg divers. Per consequenza sto era la purschida esser schi diversificada sco pusseivel. Ina purschida variada ed intensiva pretenda diversas localitads che stattan a disposiziun simultaneamente, pia il medem temps. Per certas occurrenz che pon interessar in pli grond diember ston quellas localitads saver vegnir transformadas en ina sala da grondezia mesauna. Per manifestaziuns propi grondas san ins untgir en ina halla da gimnastica. Tenor quella concepziun ha la pleiv catolica da Domat baghegiu ora sia casa che ha survegniu in num FREIZEITZENTRUM/FORMAZIUN E SENTUPADA. Ella retrospectiva astg'ins constatar oz che la concepziun da baghegiar ei stada gesta. Els detagls savein nus buca entrar cheu pli fetg.

Acziun 70 – in niev purtader

El decuors dils dus decennis vargai eisi semussau adina pli clar che uniuns purtadas dalla baselgia che vevan a lur temps ina muntada specifica e savens decisiva sesentan pli e pli jastras e sepiarsas ella cuntrada dad ozildi. Midadas massivas ella structura dalla populaziun, fuormas novas da convivenza e cuminonza, purschidas adina pli variadas e captivontas da recreaziun e formaziun e – malaveta – ina sceptica carschenta enviers tut quei che ha il suer da baselgia ni catolic han fatg stremblir ils fundament da beinenquala uniu. A Domat ha quei valiu oravontut per l'uniun catolica dad umens ch'era en medem temps era ina specia d'uniun da luvriers catolics. Quell'uniun ha fatg stem che siu temps seigi vargaus sch'ella anfli buca novas fuormas e cuntegns novs. Da quell'enconuschientscha ei naschida l'idea dall'Acziun 70 (A 70) sco purtadra e realisadra d'in program da scolaziun da giuvenils e carschi. Premissa assoluta per quei pass decisiv ei staus il fatg che l'atgna canorta, la casa FORMAZIUN E SENTUPADA era avon maun.

Fotografau da Roman Bühler e sviluppau el labor dalla canorta

Integrar igl existent

L'experientscha fatga adina puspei e quei en divers loghens muossa ch'instituziuns e fuormas novas han il bia da quintar cun grondas difficultads e resistenzas e ch'ellas vegnan per ordinari strusch da pigliar raggisch en nos vitgs. Ei dat ina via che facilitescha grondamein la partenza, quella dall'integrasiun optimala digl existent. Quella via ha era l'Acziun 70 priu. Avon che dar l'entschatta ein ils exponents seradunai cun tut ils presidents da tut las uniuns existentas dil vitg ed han envidau els a collaboraziun directa e sustegn moral ed ideal. En medem temps han els saviu offerir allas uniuns e societads existentas in survetsch da coordinaziun da tut lur occurrenz per evitar ton sco pusseivel che quellas secruschien e concurrenzschien ina l'otra. Quei sestentar per l'integrasiun e coordinaziun ei staus in success. El ha schaffiu da bial'entschatta in'atmosfera da collaboraziun e d'engaschament cumineivel e rut il péz a scuidonza, disfidonza e temas da concurrenza. Sentelli che la lavur propia, che la planisaziun, la concepziun e l'organisaziun sto vegnir fatga d'ina gruppa. La lavur da quella sa denton esser bia pli efficacia e fritgeivla sch'ella vegn purtada e sustenida da tut las uniuns, societads ed instituziuns exi-

stentas. Quei proceder sa vegnir recumandaus a tut tgi che vul crear za-
tgei niev ni auter en nossas vischnauncas.

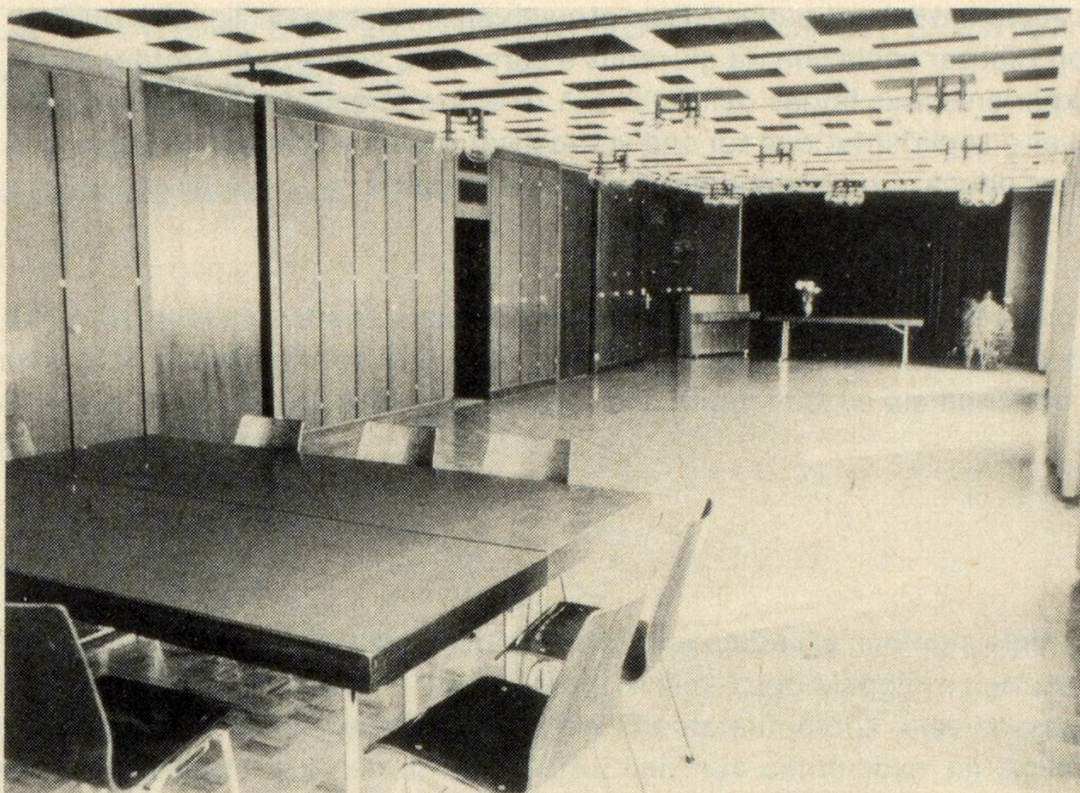
Plidentar la cuminonza entira

Tgi che vul realisar ed organisar scolaziun e formaziun da giuvenils e carschi en ina vischnaunca sto sestentar da plidentar e contonscher la cuminonza entira. Quei ei oravontut impurtont en ina vischnaunca cun members da diversa confessiun e lungatg. Sche l'A 70 da Domat ha era sias entschattas el ravugl dall'uniun catolica dad umens ha ella evitaud da bial'entschatta da tschentar quei fatg sil candelier. Cuntrari. Acziun 70 ei en tuts graus in num neutral, in'instituziun aviarta per tuts. Il num Acziun 70 lube-scha senz'auter collaboraziun directa e participaziun da mintga singul. Ins ei perquei sestentaus gia all'entschatta da formar ina gruppa da lavur, in «team», ina squadra cun commembers da divers lungatgs, da diversa confessiun, da diversa schlatteina e vegliadetgna, da divers status social e professional. L'A 70 ei sepresentada en siu emprem program, quel digl onn 1970/71, sco instituziun che vul facilitar il contact e promover il spért da cuminonza.

Ell'ei sepresentada sco «emprova» da far viver e reviver la veta spirtala, culturala e sociala en vischnaunca.

Realisaziun concreta

Igl ei evident che mintga vischnaunca sto tscherchar ed anflar in'atgna via che corrispunda alla structura, ils basegns e las pusseivladads realas dadas ad ella. Experienceschas fatgas en auters loghens ed enconuschientschas generalas che vegnan purschidas ella vasta litteratura davart la scolaziun da giuvenils e carschi san e pon survir da directiva. La fuorma tipica ed atgna sto vegnir anflada sur e tras igl experiment. Sche nus paregliein ils siat programs dall'A 70 che vegnan dil reminent tarmess a mintga casada e che surveschan el medem temps d'agenda, vesein nus che la concepziun ha fatg tras ina bufatga metamorfosa. All'entschatta er'ins digl avis ch'ei seigi impurtont da mobilisar mintgamai in schi grond diember da participonts sco mo pusseivel. Ins sestentava perquei da gudignar referents e caus-cuors da renum svizzer; schinumnai pegliasis cun gronda calamita. Cugl ir dils onns hans ins constatau che quei che quenta oravontut ei la purschida d'in program schi variaud sco mo pusseivel che po

Fotografau da Roman Bühler e sviluppu el labor dalla canorta

captivar las pli differentas gruppas d'interess. Aschia contonsch'ins alla liunga ina bia pli gronda part dalla populaziun che cun zacons singuls referats fetg attractivs. Dils referats ein ins arrivaus pli e pli a cuors pli liungs. Nus savein buca far cheu in'analisa dils singuls programs. Il «team» dall'A 70 che cumpeggia oz buca meins che 32 commembers ei perschadius da ver anflau oz la fuorma adequata ed adattada per Domat. El sestenta denton onn per onn dad analisar las experientschas fatgas igl onn vargau e da trer las consequenzas ordlunder. L'A 70 ha – e quei ei simpatic – buca statutas. Ella funcziunescha sin basa d'ina entelgientscha spontana denter ils commembers dalla squadra da lavur. La lavur vegn dil reminent partida si aschia ch'ei tucca per mintgin mo quei ch'el po e sa prestar senza investir memia bia temps. Mintga occurrenza vegn mintgamai tgamunada d'in auter commember dil «team». Ils juvenils ch'ei in-tegrai ella squadra da lavur fuorman lur program en atgna reschia e realiseschan el sco secziun autonoma. Els han in schinumnuau tschaler dils juvenils ed organischeschan mintga 15 dis el center FORMAZIUN E SENTUPADA in sault per la giuventetgna. Duront tut quels 7 onns dall'A 70 ha ei aunc mai dau reclamaziuns seriusas. Daveras in fatg legreivel.

A 70, in model per auters? Bein strusch el senn absolut. Tgi che vul denton realisar scolaziun da juvenils e carschi sa senza dubi profitar dallas experientschas fatgas dall'A 70. L'A 70 ei era bugen prompta da secussegljar e seplidentar cun tgi che vul realisar en ina vischnaunca il postulat d'ina educaziun permanenta efficienta e fritgeivla.